

Ilona Tanskanen, FM, Turun AMK,
ilona.tanskanen@turkuamk.fi

Ydinainesanalyysistä arviointiin

Ammattikorkeakoulujen suomenkielen ja viestinnän opetuksen valtakunnallisen kehitystyön vaiheita, sisältöjä ja tuloksia

1 Johdanto

Ammattikorkeakoulujen suomen kielen ja viestinnän opettajien valtakunnallinen yhteistyö on versonut keskeisiä työvälineitä opetustyöhön. Lukuvuonna 2004–2005 Hämeen ammattikorkeakoulu käynnisti valtakunnallisen yhteistyön suomen kielen ja viestinnän opintojen ydinainesanalyysissä. Ydinainesanalyysi johti yhteistyöverkostoon, jonka vuosittaisissa työseminaareissa on käsitelty mm. opinnäytetöiden raportointiin, kypsyysnäytteisiin, puheviestintään ja draamapedagogiikkaan liittyviä aiheita. Viimeisimpänä valtakunnallisena kehittämiskohteena ovat olleet kaikille AMK-opiskelijoille yhteisten suomen kielen ja viestinnän opintojen tuottamien kompetenssien ja osaamistavoitteiden kuvaukset sekä yhteisten arvosanakriteerien määrittely. Tässä artikkelissa luon katsauksen suomen kielen ja viestinnän opettajien valtakunnallisen yhteistyön vaiheisiin, sisältöihin, tuloksiin ja kehittämistyön kohteisiin.

2 Ydinaineksesta alkuun

Ammattikorkeakoulujen ydinainesanalyysityö oli merkittävä suomen kielen ja viestinnän opetuksen valtakunnallisen yhteistyön aloittaja. Ydinainesanalyysija on tehty monissa oppiaineissa, mm. kielissä. Lukuvuonna 2004–2005 kokoontui Hämeen ammattikorkeakoulun kutsumana laaja joukko ammattikorkeakoulujen suomen kielen ja viestinnän opettajia määrittelemään sitä, mikä on eri alojen suomen kielen ja viestinnän opintojen ydinainesta. Muutaman valtakunnallisen tapaamisen tuloksena laadittiin kaikille yhteisen suomen kielen ja viestinnän opintojakson tavoitekuvaus ja jako sisällöllisiin alueisiin:

"Opiskelija pystyy toimimaan tarkoituksenmukaisesti ja taitavasti työelämän viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa. Hän osaa ottaa huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset sekä viestiä jäsenyneesti, ymmärrettävästi ja vakuuttavasti. Hän osaa ja haluaa kehittää suomen kielen ja viestinnän taitojaan osana omaa ammattitaitoaan.

Suomen kielen ja viestinnän opintojen sisältöjen osa-alueet ammattikorkeakouluissa ovat:

- 1) Asiantuntijaviestintä:
oman viestintäkompetenssin tavoitteellinen kehittäminen.*
- 2) Työelämän ryhmäviestintä:*

tarkoituksenmukainen ja yhteistyökykyinen toiminta työelämän yhteisöllisissä viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa.”

Edellä siteerattu tavoitekuvaus on tarkoitettu perustaksi, jolle oppilaitoskohtaiset opintojaksokuvakset ammattikorkeakouluissa rakennetaan. Sekä suomen kielen ja viestinnän opintojen laajuudet että niiden toteutustavat vaihtelevat suuresti oppilaitoksittain mm. erilaisten koulutusohjelmista ja moninaisten alojen työelämästä kumpuavien tarpeiden takia. Kaikille yhteiset kieli- ja viestintäopinnot ovat kuitenkin hyväksilukukelpoisia siten, että mikäli opiskelija on suorittanut vastaavan ammattialan kieliopinnot toisessa ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa, opinnot voi halutessaan lukea hyväksi sellaisenaan. Mikäli opiskelija on sen sijaan suorittanut saman laajuiset ja tasoiset kieliopinnot eri ammattialalla toisessa ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa, hän voi lukea suorittamansa opinnot hyväksi ja täydentää opintojaan alakohtaisesti. (ARENE ry, Suositukset kieltenopetuksen käytännöiksi ammattikorkeakouluissa [luettu 31.3.2008].)

Jo ydinainesanalyysin päättyessä oli selvää, että lisää yhteistä tarvittaisiin tiiviin tavoite- ja sisältöaluekuvauksen lisäksi. Jatkotyötä varten valittiin ydinainestyöhön osallistuneiden suomen kielen ja viestinnän opettajien keskuudesta yhdyshenkilö, tämän artikkelin kirjoittaja, valtakunnallisen verkoston veturiksi. Ajatus vuosittaisesta suomen kielen ja viestinnän opettajien työseminaarista oli syntynyt samassa yhteydessä.

3 Kypsyysnäyte kielitaidon kokeena ARENE ry:n kielenkäyttösuositukseen

Ensimmäinen valtakunnallinen suomen kielen ja viestinnän opettajien työseminaari kokoontui 7.10.2005 Tampereen ammattikorkeakoulussa. Tarkasteltavina olivat opinnäytetyön kirjoittamisen ohjauksen sekä kypsyysnäytteen arvioinnin asiat.

Kypsyysnäytteen kehittämistyö liittyi ARENE ry:n kielenkäyttösuositusten päivittämiseen. ARENE:n kielten opetuksen kehittämisryhmä oli antanut 19.3.2004 suosituksensa kieltenopetuksen käytännöiksi ammattikorkeakouluissa. Koska nämä suositukset käsittelivät vain vieraita kieliä ja ruotsin kieltä, kieltenopetuksessa kehittämisryhmä katsoi, että seuraaviin suosituksiin sisällytettäisiin myös suomen kieli ja viestintä.

Vuonna 2005 ARENE:n kielten opetuksen kehittämisryhmää uusittiin osin; mm. itse aloitin kehittämisryhmän jäsenenä toimimisen ryhmän ensimmäisenä ja toistaiseksi ainoana suomen kielen ja viestinnän opettajana. Siihen asti (2001–2004) työryhmä oli koostunut vieraiden kielten opetuksen asiantuntijoista. Työryhmän puheenjohtajana on aina toiminut joku ammattikorkeakoulujemme rehtoreista.

Kehittämisryhmä pyrki uusia suosituksia laatiessaan kirjaamaan selkeästi ja havainnollisesti näkyviin sen, millaisia ammattikorkeakoulujen kielten opetuksen ja arvioinnin ratkaisuja AMK- ja kielilainsäädäntö edellyttää. Suosituksissa otetaan kantaa myös kieliopintojen vähimmäislaajuuksiin sekä ohjeistetaan kieliopintojen todistusmerkintöjä. Ammattikorkeakoulujen kieliopintoihin kohdistuu muihin AMK-opintoihin verrattuna varsin runsas säädöstö.

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista (15.5.2003/352 8. § Kielitaito) velvoittaa AMK-opiskelijan osoittamaan tutkintoon sisältyvissä opinnoissa tai muulla tavalla sellaisen suomen ja ruotsin kielen taidon, joka julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) mukaan vaaditaan korkeakoulututkintoa edellyttävään virkaan kaksikielisellä virka-alueella ja joka ammatin harjoittamisen ja ammatillisen kehityksen kannalta on tarpeen. Useimmat Suomen kunnista ovat suomenkielisiä (383 kuntaa) tai kaksikielisiä siten, että enemmistön kieli on suomi (21 kuntaa). (von Martens 2003, 6; Nuolijärvi 2005, 289; Tanskanen 2007, 202.) Asetustekstissä edellytetään kaksikielisellä virka-alueella enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. (Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 6.6.2003/424 6. § Valtion henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset.) Yleisimmin opiskelijalta edellytetään siis suomen kielen erinomaista taitoa.

Ammattikorkeakoulututkinnossa suomen tai ruotsin kielen ns. erinomaisen taidon voi osoittaa kirjoittamalla kypsyysnäytteen koulusivistyskielellään, jolloin opiskelijan ei tarvitse osoittaa em. kielen ns. erinomaista kielitaitoa valtioneuvoston kielitutkinnossa. Myös yo-tutkinnon arvosana, joka on vähintään magna cum laude approbatur äidinkielen kokeessa tai vähintään eximia cum laude approbatur suomi toisena tai ruotsi toisena kielenä - kokeessa, vapauttaa opiskelijan osoittamasta ns. erinomaisen kielitaidon tutkinnolla. (Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtioneuvoston kielitutkinnossa 481/2003, 4. luku Kielitaidon osoittaminen opintojen yhteydessä 15. § Erinomainen suullinen ja kirjallinen kielitaito; Tanskanen 2007, 203.) Käytännössä useimpien opiskelijoiden on osoitettava AMK-tutkintoon sisältyvissä opinnoissaan ns. erinomainen suomen kielen taito. Tämän taidon osoittaminen tapahtuu opintojen viime vaiheessa kypsyysnäytteen kirjoittamisessa, jossa siis oikeastaan osoitetaan paitsi kirjallinen myös suullinen kielitaito, vaikka suullista kielitaitoa ei kypsyysnäytteessä mitenkään konkretisoidakaan.

Tampereen työseminaarin 7.10.2005 tuloksena syntyi kypsyysnäytteiden kirjoittamisen käytänteisiin ja arviointiin valtakunnallinen perusta, joka on näkyvissä myös ARENE ry:n kielten opetuksen kehittämisryhmän antamissa suosituksissa kielten opetuksen käytännöiksi ammattikorkeakouluissa (12.12.2006) [luettu 31.3.2008]. Niinkin järeä ohjeisto kuin lainsäädäntö määrittää siis kypsyysnäytettä varsin pitkälti, vaikka kypsyysnäyte yksittäisenä

tekstinä voi tuntuakin vähäpätöiseltä verrattuna vaikkapa opinnäytetyöhön, johon kypsyysnäyte aiheeltaan liittyy.

ARENE:n Suosituksissa kielenopetuksen käytännöiksi ammattikorkeakouluissa (12.12.2006) kuvataan kypsyysnäytteen kirjoittamiseen liittyvien seikkojen lisäksi asiat, joihin kypsyysnäytteen kieliasun arviointi kohdentuu: jäsentelyyn (mm. tekstin kokonaisrakenne, kappalejako, otsikointi), ymmärrettävyyteen (mm. tekstin itsenäisyys, argumentointi, väitteet ja niiden perustelut), selkeyteen (mm. virkerakenne, ammattitermien käyttö, sanavalinnat) sekä tyyliin (asiatyyli) ja kieleen (mm. oikeakielisyys, oikeinkirjoitus, ohjeiden mukainen ulkoasu). Valtionhallinnon kielitutkintojen kielitaidon tasoissa määritellään erinomainen kielitaito, kuten muutkin kielitaidon tasot, kielenkäyttäjälle vieraan kielen taidon näkökulmasta. Kielen tuottamisen määritellään olevan "lähellä äidinkielen kielitaitoa". (Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet 24/011/2005.) Määrittelemättä edelleen on, mitä on opetuskielen, usein puhujan äidinkielen, erinomainen osaaminen, jota siis kypsyysnäytteessä pyritään osoittamaan. Tämä määritelmä tarvittaisiin, jotta voitaisiin edetä kypsyysnäytteen arvioinnin kohteiden määrittelystä arviointikriteerien määrittelyyn ja sen kuvaamiseen, millaisten kriteerien perusteella on päätettävissä, onko kypsyysnäytteen kieliasu hyväksyttävä.

4 Opinnäytetyön raportoinnin ohjaus ja arviointi on kielen ja viestinnän asiantuntijan työtä

Vuoden 2006 valtakunnallinen suomen kielen ja viestinnän opettajien työkokous oli Helsingissä Haaga-Helian järjestämänä 10.11.2006. Sen teemana oli opinnäytetyö eri näkökulmista. Etenkin opinnäytetyön raportoinnin, kirjoittamisen ja esittelyn (presentoinnin) ohjauksen kysymyksiä käsiteltiin. Opinnäytetyötä oli kehitetty valtakunnallisessa Oulun seudun AMK:n ja opetusministeriön yhteisessä hankkeessa, jonka tuloksena julkaistiin artikkelikokoelma Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö kehittämiskohteena. Käytännön kokemuksia ja perusteltuja puheenvuoroja (toim. Maisa Toljamo & Aino Vuorijärvi 2007). Oulun seudun ammattikorkeakoulun vetämän opinnäytetyön kehittämishankkeen tuloksia käsiteltiin myös suomen kielen ja viestinnän opettajien työseminaarissa 2006.

Työseminaarissa 2006 kävi ilmi, että opinnäytetyön kirjoittamisen ohjauksen käytänteet ovat varsin kirjavat. Suomen kielen opettajat osallistuvat vaihtelevasti opinnäytetyön kirjoittamisen ohjaukseen ja raportoinnin arviointiin. Yhteistä opinnäytetyön raportoinnin arvioinnin perustaa jäätiin vuoden 2006 työseminaarissa kaipaamaan ja kaivataan edelleen. Opinnäytetöiden ohella myös kypsyysnäytetilanteen järjestelyjen sekä kypsyysnäytteen kieliasun arvioinnin suosituksia käsiteltiin niin vuoden 2006 työseminaarissa kuin em. artikkelikokoelmassakin. Kypsyysnäytetöiden arvioinnissa on niin ikään kehitettävää edelleen, kuten edellä todettiin.

5 Kompetensseista osaamistavoitteisiin ja arviointikriteereihin

Vuoden 2007 suomen kielen ja viestinnän työseminaarissa Oulussa palattiin ydinainesanalyysin yhteydessä viritettyyn keskusteluun yhteisistä kompetenssikuvauksista, osaamistavoitteista ja arviointikriteereistä. Jo ydinainesanalyysin yhteydessä oli koottu ns. työrukkanen jatkamaan yhteistyötä yhteisen tavoitekuvauksen luomiseksi. Oulun seminaarissa työrukkasta, kotoisammin Suvi Rukkasta, täydennettiin. Työrukkasen kokoonpanossa on pyritty siihen, että se edustaisi maantieteellisesti laajaa AMK-verkostoamme ja eri ammattialojakin. Tällä hetkellä Suvi Rukkanen koostuu kymmenestä suomen kielen ja viestinnän AMK-opettajasta.

Työrukkanen on olemassaolonsa aikana (2005–) työstänyt keskuudessaan sekä sähköpostitse että työkokouksissaan suomen kielen ja viestinnän kompetensseja, osaamistavoitteita ja arviointikriteerejä. Kompetenssikuvauksista on pyydetty valtakunnallisessa suomen kielen ja viestinnän opettajien verkostossa kommentteja ja saatukin. Palautteen perusteella kehittämistyötä on jatkettu, kuvauksia hiottu. Kevään 2008 aikana Suvi Rukkanen on kokoontunut kahdesti, tammikuussa (18.1.2008) Tampereella ja maaliskuussa (28.3.2008) Helsingissä.

Suomen kielen ja viestinnän opintojen kompetenssikuvaukset määrittelevät tavoitteena olevan opiskelijan osaamisen kieli- ja viestintätaitojen eri osa-alueilla. Osa-alueiksi ovat muotoutuneet seuraavat:

- omien kieli- ja viestintätaitojen kehittäminen
- työyhteisö- ja vuorovaikutusosaaminen
- asiantuntijana viestiminen
- tekstuaalinen osaaminen
- eettinen ja kulttuurinen osaaminen.

Edellä mainittuihin osa-alueisiin jaettujen kompetenssikuvauksen pohjalta on määritelty kaikille yhteisten suomen kielen ja viestinnän opintojen osaamistavoitteet ja arvosanakriteerit. Osaamistavoitteiden laadinnassa on pyritty mahdollisimman konkreettisesti ja keskeisiin osaamisvaateisiin keskittyen kuvaamaan, mitä opiskelija osaa kielellä ja viestinnässään tehdä ja mitä hän tietää kullakin taitotasolla, siis arvosanoittain (1–5).

Kompetenssikuvauksia, osaamistavoitteita ja arvosanakriteerejä käsitellään yhteisesti Jyväskylän työseminaarissa syksyllä 2008. Tavoitteena on, että syksyn 2008 työkokouksessa voitaisiin hyväksyä laaditut kompetenssikuvaukset, osaamistavoitteet ja arviointikriteerit suomen kielen ja viestinnän AMK-opintojen valtakunnalliseksi yhteiseksi perustaksi, kuten ydinainesanalyysissä on hyväksytty yhteinen tavoitekuvaus ja opintojen osa-alueiden kuvaus. Ennen syksyn 2008 työkokousta työrukkasen laatimista osaamistavoitteiden ja arvosanakriteereiden luonnoksista pyydetään kommentteja valtakunnallisessa suomen kielen ja viestinnän opettajien

verkostossa sähköisesti. Saadun palautteen perusteella luonnoksia hiotaan kohti yhteistä käsitystä.

6 Viittoja tulevaan

Vuoden 2006 AVOT-seminaarissa, eli ammattikorkeakoulujen viestinnän opettajien työseminaarissa, käynnisteltiin yhteistyötä Äidinkielen Opettajain Liiton kanssa. Ammattikorkeakoulujen suomen kielen ja viestinnän opettajilla on sijansa nykyisin Äidinkielen Opettajain Liitossa; ÄOL:n korkeakoulutyöryhmään kuuluu tällä hetkellä kaksi ammattikorkeakoulujen edustajaa (<http://www.aidinkielenopettajainliitto.fi/toimintatyoryhmat.html> [luettu 31.3.2008]).

ÄOL:n ja Opetushallituksen järjestämän Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen foorumin 2008 ohjelmassa AMK-opetuksen asioita käsitellään runsaasti: Työelämän vaatimusten ja opetussuunnitelmien kohtaamista, sananvapautta, suomen kieltä ja kulttuuria käsitellään kaikille osallistujille yhteisessä ohjelmassa. Työpajatyypisissä valinnaisissa ryhmissä käsitellään verkkoviestintää sekä mediaa ja etiikkaa. Foorumin 2008 yhteisessä osiossa yhtenä teemana on myös vieraiden kielten opetuksen lähtökohdista luodun eurooppalaisen viitekehysten kaltaisen kehyksen mahdollisuus äidinkielen tai opetuskielen näkökulmasta.

Opetushallituksen opetusneuvos Pirjo Sinko on Suomen edustaja Euroopan Neuvoston hankkeessa Languages of Schooling within a European Framework for Languages of Education: Learning, Teaching, Assessment, joka on käynnistänyt opetuskielen viitekehys -projektin. Projektissa käytetään ilmaisua opetuskieli, sillä oppilaitoksen kieli tai opiskelijan koulusivistyskieli ei läheskään aina ole hänen äidinkielensä. Kieli- ja viestintätaidot, joita tarkastellaan, liittyvät siis oppilaitoksen kieleen.

Edellä mainitun Euroopan Neuvoston hankkeen Prahan konferenssi syksyllä 2008 käynnisti koulun opetuskielen projektin, jonka tavoitteena on luoda eurooppalainen yleinen viitekehys opetuskielen tarpeisiin, jatkaa ja hyödyntää vieraiden kielten parissa kolmen vuosikymmenen aikana tehtyä laajamittaista kansainvälistä tutkimustyötä sekä kehittää koulun opetuskielen opetuksen ja oppimisen integroimista eri oppiaineisiin (oppiainerajat yhdistävää ja niitä eheyttävää opetusta, LAC = language across curriculum).

Eurooppalainen viitekehys kuvaa toiminnallisesti ja konkreettisesti sitä, mitä kielenkäyttäjän on opittava kielellä tekemään pystyäkseen viestimään, sekä tietoja ja taitoja, joita kielenkäyttäjän on kehitettävä viestiäkseen tehokkaasti eri tilanteissa. Viitekehys kuvaa kielitaidon tasot, joita voidaan käyttää suuntaamassa opetusta sekä oppijan edistymisen arvioinnissa eri kouluasteilla eri vaiheissa, periaatteessa koko elämänkaaren ajan.

Eurooppalaisen viitekehyksen kieli- ja viestintätaitonäkemyks on kiteytetty seuraavaan katkelmaan:

”Kielen käyttäminen, mukaan lukien kielen oppiminen, on yksi inhimillisen toiminnan muoto. Ihmiset kehittävät yksilöinä ja erilaisten ryhmien jäseninä koko joukon erilaisia kompetensseja. Näihin kompetensseihin kuuluu sekä kaiken kielenkäytön taustalla olevia yleisiä valmiuksia että erityisesti kielellisiä viestintätaitoja. Ihmiset käyttävät näitä kompetenssejaan, silloin kun he erilaisissa konteksteissa, erilaisten olosuhteiden ja rajoitusten alaisina osallistuvat kielellisiin toimintoihin erilaisten kielellisten prosessien välityksellä. Näiden toimintojen avulla he vastaanottavat ja/tai tuottavat tekstejä, jotka liittyvät eri elämäalueille kuuluviin aihepiireihin ja teemoihin. Tällöin he ottavat käyttöön niitä strategioita, jotka suoritettavien tehtävien kannalta tuntuvat tarkoituksenmukaisimmilta. Näiden toimintojen tietoinen tarkkailu eli monitorointi vahvistaa tai kehittää kielenkäyttäjien kykyjä ja taitoja.” (Eurooppalainen viitekehys: Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys 2003, 28.)

Eurooppalaisen viitekehyksen hyödyntämisessä olennaista on tarkastella sitä, mitä opetuskielen taidoilla oikeastaan tarkoitetaan. Opetuskieli on usein opiskelijan äidinkieli. Kielitaitokäsitys on äidinkielen opetuksen piirissä vieraiden kielten opetuksen näkemystä laajempi, vaikka edellä siteeratussa tekstissä todentuva kommunikatiivinen ja funktionaalinen näkemys kielestä ja sillä viestimisestä yhteinen onkin. On tarpeen tarkastella, ovatko opetuskielen osa-alueet erotettavissa toisistaan ja mitä osa-alueet olisivat.

Haasteena on se, että kieli- ja viestintätaito nähdään pitkälti oppiainelähtöisesti eri kouluasteilla. Äidinkielen taitojen arviointi on usein intuitiivista ja holistista. Myös viitekehystyössä on vaarana yleisyys ja abstraktisuus. Onnistuessaan viitekehys voi tarjota työkalun, jonka avulla voidaan saavuttaa entistä systemaattisempi, laadukkaampi, informatiivisempi ja yhdenmukaisempi opetus ja osaamisen arviointi eri kouluasteilla. (Ks. Tanskanen 2008, perustuu prof. Minna-Riitta Luukan haastatteluun.) Viitekehys voisi antaa vastauksen avoimena olevaan kysymykseen, millaista on ns. erinomainen, hyvä ja tyydyttävä kielitaito opetuskielessä, joka on usein kielenkäyttäjän äidinkieli.

Näihin määrittelyihin laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta meitä ohjaa. Ammattikorkeakoulujen suomen kielen ja viestinnän opetuksen kehittämisen tehtävänä mm. em. kieli- ja viestintätaidon määrittelyt edelleen ovat. Kieli- ja viestintätaitojen merkitys osana ajanmukaista ammattitaitoa on korostunut ja laajentunut alati medioituvassa maailmassa. Yhteinen perusta opintojen tavoitteena ja arvioinnin kohteena olevalle kieli- ja viestintätaidolle on välttämätön niin opiskelijan oikeusturvan kuin työelämän AMK-tutkintoihin kohdistamien laatuvaatimustenkin takia. Samalla yhteiset kompetenssikuvakset, osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien määrittelyt

antavat yksittäisille opettajalle erinomaiset lähtökohdat laatia oppilaitoskohtaisia opintojaksokuvauksia, kehittää opetustaan ja arviointiaan, vaikka arjen yhteistyöhön laajassa ja verkkoistuvassa AMK-kentässä päivittäin ei aina olisikaan mahdollisuutta.

Lähteet

ARENE ry:n kielten opetuksen kehittämisryhmän antamat suositukset kielten opetuksen käytännöiksi ammattikorkeakouluissa (12.12.2006) [viitattu 31.3.2008] luettavissa

http://extra.seamk.fi/arenekr/kaytantosuositukset/ARENEKieltenKaytantisuos_12.12.2006+liitteet.rtf.

Council of Europe. [viitattu 31.3.2008] luettavissa

http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Schoollang_EN.asp#P26_2800

Eurooppalainen viitekehys: Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys 2003. Suom. I. Huttunen & L. Holm. Porvoo: Council of Europe, WSOY.

Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 6.6.2003/424.

von Martens, C. 2003. Kuntien kielellinen jaotus. Teoksessa Kunnat ja kielilainsäädäntö. Kansalliskielten asema. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 6.

Nuolijärvi, P. 2005. Kielet ja kielelliset oikeudet. Teoksessa M. Johansson & R. Pyykkö (toim.) Monikielinen Eurooppa. Kielipolitiikkaa ja käytäntöä. Gaudeamus: Tampere, 283–299.

Tanskanen, I. 2007. Kypsyysnäyte ammattialaan perehtyneisyyden ja kielitaidon kohtauspaikkana. Teoksessa M. Toljamo & A. Vuorijärvi (toim.) Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö kehittämiskohteena. Käytännön kokemuksia ja perusteltuja puheenvuoroja. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu, 202–213.

Tanskanen, I. 2008. Viittoja opetukseen ja osaamisen arviointiin. Virke 1/2008, 14–16.

Toljamo, M. & Vuorijärvi, A. (toim.) 2007. Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö kehittämiskohteena. Käytännön kokemuksia ja perusteltuja puheenvuoroja. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Valtionhallinnon kielitutkintojen perusteet. Määräys 24/011/2005. Helsinki, Opetushallitus.

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352.

Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta
valtiorhallinnossa 481/2003.

Äidinkielen Opettajain Liitto [viitattu 31.3.2008] luettavissa
<http://www.aidinkielenopettajainliitto.fi/toimintatyoryhmat.html>.